

'constructivistische' homologen loop je al gauw het gevaar stilzwijgend 'essentialistisch' te gaan denken ('homoseksuelen waren er altijd, maar ze noemden het nog niet zo'). De talloze teksten geven echter wel degelijk aanleiding tot een zekere identificatie vanuit een modern standpunt.

Oude en nieuwe taboes liggen dus op de loer, maar Hermans gaat nuchter en behoedzaam te werk, en heeft zich niet in een val laten lokken. Natuurlijk roept hij nog veel vragen op, maar het is duidelijk dat het ongenueerde beeld van homoseksualiteit in het Romeinse Rijk drastisch bijgesteld moet worden. Het is de grote verdienste van Hermans dit nu eens duidelijk te hebben getoond.

Het enige echte minpunt is het ontbreken van indexen. In een boek waarin zo ongeveer alle relevante antieke teksten worden genoemd of besproken, is een index op antieke auteurs een absolute vereiste. Een overzicht van Griekse en Latijnse termen is ook geen overbodige luxe.

Hermans' dissertatie verdient het om te worden uitgegeven in boekvorm; het is te hopen dat hij hiervoor een uitgever vindt. Met een paar illustraties en een paar stevige indexen kan dit voortreffelijke proefschrift het nog ver schoppen.

Vincent Hunink

Lex Hermans

Pederasten en passieven

Homoseksuele identiteit en mannenliefde in het Romeinse rijk — van de late republiek tot de triomf van het Christendom

Proefschrift Leiden 1990; 225 blz.

Eenmaal in de drie jaar krijg je een boek in handen, waarvan je zou willen dat je het zelf geschreven had. Dit proefschrift is een verademing. Het behandelt homoseksualiteit in het Romeinse keizerrijk, in al haar facetten. En nu eens zonder aperte vooroordelen, met een verantwoord gebruik van literaire bronnen, en geschreven in een bijzonder stijlvol en leesbaar Nederlands. Aan alledrie, maar vooral het laatste, ontbreekt het in de proefschriften nogal eens. Bovendien levert Hermans nieuwe inzichten en vergezichten.

De gangbare opvatting is dat de zeden in het Romeinse Rijk nogal los waren. Hermans probeert dit beeld bij te stellen. Homoseksualiteit heeft bij de Romeinen verschillende gezichten, en is niet alleen maar consumptie-seks met slaven. Mannenrelaties zijn gevormd naar het alom aanwezige model van echtelijke trouw, liefde en wederzijdse affectiviteit. Hermans maakt voorts aannemelijk dat de Antieken tot een concept van andersgeaarde seksualiteit zijn gekomen, hoewel zonder een vastomlijnd begrip 'homoseksualiteit'. Met name de passieve homoseksuele man en de actieve man met een voorkeur voor volwassen mannen blijkt wel degelijk een etiket gehad te hebben, zij het een negatief etiket. Knapenminnaars werden minder eenduidig beoordeeld. Heel verrassend is het dat leden van deze groepen soms getuigen van 'andersgeaard zelfbewustzijn'. De auteur vergelijkt de situatie met die van de meeste landen tot in de jaren '50: strakke normen over mannelijkheid, en een nauwelijks zichtbare, maar wel bestaande homosubcultuur.

Het gebruik van moderne begrippen, zoals 'subcultuur', 'machismo' en 'seksuele identiteit' blijft een gevoelig punt. In de ogen van